

**Рубрика видання: ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ**

УДК: 336.15:332.146:332.142.4:332.68

Ю. В. Галинська,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління
Сумського державного університету

Н. О. Байстриченко,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління
Сумського державного університету

**РОЗПОДІЛ ЧАСТКИ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОЇ РЕНТИ
ПАЛИВОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ
МІЖ ПОЗАБЮДЖЕТНИМИ ФОНДАМИ НА РІВНІ РЕГІОНУ**

Галинська Ю. В. , Байстриченко Н. О. Розподіл частки природно-ресурсної ренти паливобудувних підприємств між позабюджетними фондами на рівні регіону. У статті продовжується дослідження формування бюджетів територіальних громад за рахунок розподілу природно-ресурсної ренти паливобудувних підприємств. Визначена необхідність створення позабюджетних фондів: «фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь», «фонд відтворення природно-ландшафтних комплексів» та «фонд компенсації негативних наслідків на даній території нинішніх і майбутніх поколінь». Акцентована увага на перерозподілі частки природно-ресурсної ренти паливобудувних підприємств між позабюджетними фондами на рівні регіону, що передбачає раціональне вилучення та оптимальний розподіл рентних доходів від видобування природних ресурсів у системі «держава – місцева громада – підприємство».

Ключові слова: природні ресурси, розподіл природно-ресурсної ренти, державне регулювання, позабюджетні фонди.

Ю. В. Галинская,

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры управления
Сумского государственного университета

Н.О. Бастряченко,

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры управления
Сумского государственного университета

Галинская Ю. В., Бастряченко Н.О. Распределение доли природно-ресурсной ренты топливдобывающих предприятий между внебюджетными фондами на уровне региона. В статье продолжается исследование формирования бюджетов территориальных общин за счет распределения природно-ресурсной ренты топливдобывающих предприятий. Определена необходимость создания внебюджетных фондов: «фонд хеджирования рисков будущих поколений», «фонд воспроизводства природно-ландшафтных комплексов» и «фонд компенсации негативных последствий на данной территории нынешних и будущих поколений». Акцентируется внимание на перераспределении доли природно-ресурсной ренты топливдобывающих предприятий Украины между внебюджетными фондами на уровне региона, предусматривающее рациональное изъятие и оптимальное распределение рентных доходов от добычи природных ресурсов в системе «государство – местная община – предприятие».

Ключевые слова: природные ресурсы, распределение природно-ресурсной ренты, государственное регулирование, внебюджетные фонды.

. Yu. V. Halynska,

Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Department of Management,
Sumy State University

N. O. Baistriuchenko,

Ph. D. in Economics, Associate Professor,

Halynska Yu. V. , Baistriuchenko N. O. Distribution of the natural resource rent share of fuel production enterprises between extra budgetary funds at the regional level. We continue the study of the formation of budgets of territorial communities due to the distribution of the natural resource rent of the fuel production enterprises in this article. We determined the necessity of creating the extra budgetary funds: "the hedge fund for future generations", "the fund for the restoration of nature-landscape complexes" and "the fund for compensation of negative consequences in this territory for the present and future generations". We focused on the redistribution of the natural resource rent share of fuel production enterprises between extra budgetary funds at the regional level, which involves the rational removal and optimal allocation of rental income from the natural resource extraction in the system "state - local community - enterprise".

Key words: natural resources, natural resource rent distribution, state regulation, extra budgetary funds.

Постановка проблеми

Ця стаття є продовженням дослідження щодо формування бюджетів територіальних громад за рахунок розподілу природно-ресурсної ренти паливобудувних підприємств України у складі колабораційного альянсу. Ми вже зазначали, що надходження рентних доходів від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення не лише до державного, а й до міських і районних бюджетів стає реальною необхідністю [1]. Рациональне вилучення і перерозподіл рентних доходів від видобування природних ресурсів є стратегічно важливим питанням, особливо в ситуації нестабільного економічного і внутрішньополітичного становища в країні.

На законодавчому рівні за останні п'ять років були прийняті рішення і проекти, згідно з якими створюються умови, сприятливі для розвитку місцевих громад [2], підписаний Указ про необхідність проведення реформ на рівні регіонів (Стратегія – 2020). Із 2018 року набирає чинності Закон України «Про

внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин», згідно з яким 5 % від рентних доходів буде надходити в місцеві та районі бюджети [3]. При цьому немає чіткої схеми перерозподілу рентних доходів, на що повинні використовуватися ці кошти. Аналіз досвіду розвинених країн засвідчив, що вищезазначені реформи є дуже перспективними, але поряд із цим необхідно створювати фінансові важелі, за допомогою яких можна спрямовувати грошові ресурси на розвиток країни. У світовій практиці такими важелями є різні фонди, наприклад, Фонд розвитку (Іран), Урядовий пенсійний фонд (Норвегія), Державний нафтовий фонд Азербайджанської Республіки (Азербайджан), Національний фонд добробуту (Росія), Соціально-економічний стабілізаційний фонд (Чилі) та інші фонди, спрямовані на хеджування ризиків майбутніх поколінь. В Україні відповідно до Постанови Кабінету Міністрів передбачено використання коштів Стабілізаційного фонду для стабілізації економічного становища країни в кризових ситуаціях. При цьому джерелами формування Стабілізаційного фонду є понадпланові надходження від цільового розміщення державних цінних паперів [4].

Ураховуючи досвід розвинених країн ми запропонували створити аналог Стабілізаційного фонду на рівні регіонів – «фонд перерозподілу рентних доходів». Це дозволить регіонам, де відбувається видобування природних ресурсів, отримувати певну частину від рентних доходів, яку вони зможуть спрямовувати на відтворення територій після видобування ресурсів, компенсувати негативні наслідки для здоров'я та життя населення й акумулювати кошти для витрат у майбутньому. Цей окремий фонд буде поповнюватися за рахунок природно-ресурсної ренти від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення (нафта, газ, вугілля, руда та інші). Усі кошти повинні спрямовуватися лише за цільовим призначенням [5].

При цьому ми запропонували розділити цей фонд на «фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь», «фонд відтворення природно-ландшафтних комплексів» та «фонд компенсації негативних наслідків на даній території нинішніх і майбутніх поколінь». До частини фондів компенсації та

відтворення будуть надходити фінансові ресурси у вигляді рентних доходів від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення (нафта , газ) для вкладення найближчим часом у розвиток інфраструктури регіонів видобування й на соціальні проекти. «Фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь» необхідний для акумулювання коштів для хеджування ризиків, що можуть виникнути в майбутньому як на економічному, так і на соціоекологічному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Окремі аспекти функціонування державних бюджетних цільових фондів розглядали такі вчені, як Л. К. Воронова, В. П. Кудряшов, О. М. Цибульська, Т. О. Кравченко, Н. П. Кучерявенко, О. П. Орлюк, О. П. Гетманець, В. Ф. Роль, В. В. Сергієнко, С. М. Попова, К. В. Савченко, О. І. Підгурська, О. О. Лапко. Механізми функціонування позабюджетних фондів щодо розподілу рентного доходу від видобування природних ресурсів розглядали такі вчені, як R. Allen, D. Radev, F. Bastagli, D. Coady, S. Gupta, J. A. Frankel, S. Gupta, C. Patillo, S. Wagh, M. Sarraf, M. Jiwanji, J. West, G. Sanjeev, A. Segura-Ubiergo, E. Flores, E. R. Larsen, J. Isham, L. Pritchett, M. Woolcock, G. Busby.

Проведений аналіз досліджень авторів світу засвідчив, що в Україні недостатньо розвинена система фінансування окремих регіонів видобування природних ресурсів. Регіони, на території яких відбувається видобування природних ресурсів загальнодержавного значення, беруть на себе все навантаження від цього видобування та не отримують ніякого додаткового фінансування на відновлення цих територій і на компенсацію еколого-економічних збитків. Також немає механізму хеджування ризиків майбутніх поколінь, який допоможе пом'якшити кризові ситуації в майбутньому. Необхідно зауважити, що основна проблема полягає в невизначеності частини рентного доходу паливодобувних підприємств, яка буде розподілятися між позабюджетними фондами на рівні регіону для забезпечення хеджування ризиків, компенсації збитків та відновлення території, де відбувається видобування природних ресурсів.

Мета статті – визначити в пропорційному значенні частини рентного доходу щодо розподілу між позабюджетними фондами на рівні регіону в паливодобувній галузі України.

Основний матеріал

Необхідно зазначити, що ми пропонуємо розглядати механізм, який передбачає оптимальний розподіл рентного доходу від видобування природних ресурсів у системі колабораційних альянсів [6]. Згідно з цим методом рентний дохід розподіляється між трьома учасниками колабораційного альянсу (держава – місцеві громади – видобувне підприємство). Упровадження методу оптимального розподілу рентних доходів буде забезпечувати надходження коштів до Фонду перерозподілу рентних доходів на регіональному рівні.

Отже, проблема полягає в тому, що немає визначення, в кількісному вимірюванні, частини рентного доходу щодо розподілу між позабюджетними фондами: «фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь», «фонд відтворення природно-ландшафтних комплексів» та «фонд компенсації негативних наслідків на даній території нинішніх і майбутніх поколінь». Відповідно до методики оптимального розподілу рентного доходу від видобування природних ресурсів у системі «держава – місцева громада – підприємство» до бюджету місцевих громад необхідно перераховувати 14 % від рентного доходу паливодобувних підприємств [7]. Однак немає механізму перерозподілу цієї частини рентного доходу: чи потрібно враховувати еквілібріум між трьома позабюджетними фондами.

Дослідження показали, що у світі небагато країн, які ефективно залучають власні природні ресурси для підвищення економічного розвитку та зміцнення благополуччя. До таких країн належать Австралія, Ботсвана, Канада, Чилі, Норвегія та інші. Але все частіше вчені наводять приклади так званого «ресурсного прокляття», що є найпоширенішою причиною для поганих економічних показників багатих на природні ресурси країн [8]. Вони зазначають, що основна емпірична закономірність – це несподіваний зворотний зв'язок між залежністю кількості природних ресурсів та економічними показниками

порівняно з ресурсним запасом країн. Основна гіпотеза полягає в тому, що природні ресурси створюють несподівану динаміку, гальмують процес зростання економіки країн. Ця динаміка має як політичний, так і економічний вимір.

Політичний аспект розглядається як домінуюча сила в умовах поганої економічної ефективності. Оскільки природні ресурси пов'язані з рентабельністю поведінки, вони запобігають появі інклюзивного політичного режиму та ефективних інститутів. Достатність природних ресурсів дозволяє авторитарним лідерам залишатися при владі, усуває необхідність внутрішнього оподаткування та перешкоджає виникненню систем стримувань і противаг, що сприяють підзвітності, прозорості та ефективному використанню ресурсів [9]. Кількість країн, які врятувалися від «ресурсного прокляття», мали такі відносно сильні інститути. Аргументом є те, що матеріальне багатство спотворює стимули, які генерують рентну поведінку, що підриває демократичну відповідальність [10].

Економічний вимір часто пов'язують із феноменом «голландської хвороби». Зі збільшенням експорту ресурсів та припливом капіталу, що підвищує вартість валюти, переміщенням робочої сили товари, що виробляються на внутрішньому ринку, стають менш конкурентними [11]. Деякі вчені вважають, що створення позабюджетних фондів, які можуть контролювати надходження додаткових доходів від ресурсів, будуть сприяти нівелюванню симптому «голландської хвороби». У цьому контексті було зроблено припущення, що «ресурсного прокляття» можна уникнути, якщо рентний дохід від природних ресурсів буде розподілено безпосередньо населенню [12]. Як наслідок, деякі вчені стверджують, що необхідно долучати населення країни до управління та контролю над природними ресурсами в регіонах, створюючи таким чином відповідальну поведінку місцевих громад щодо видобування та заощадження природних ресурсів. Отже, механізм формування «фонду перерозподілу рентних доходів» із подальшим формуванням позабюджетних фондів, який ми запропонували, є об'єктивною необхідністю.

Витрати, що формують необхідність створення позабюджетних фондів на рівні регіону у сфері природокористування

Рентна політика пов'язана із соціально-економічними відносинами, що створюються в суспільстві. Розвиток інфраструктури регіонів, сфери охорони здоров'я та відновлення ландшафтної цілісності регіонів після видобування природних ресурсів може бути посилений при оптимальному розподілі природно-ресурсної ренти від видобування природних ресурсів. У свою чергу, трансформація рентної політики буде впливати на трансформацію соціально-економічних відносин, що формуються у процесі розподілу рентного доходу, та цілі, на які будуть спрямовані ці фінансові ресурси. Аналіз гострих соціально-економічних проблем допоміг нам виявити основні напрямки щодо формування необхідності позабюджетних фондів на рівні регіону через сферу природокористування.

1. У сучасних реаліях українського суспільства гостро стоїть проблема рекультивації розорених земель після видобування природних ресурсів. Поряд із цим фахівці з рекультивації землі засвідчують те, що 25 % родючої землі на сьогодні непридатні для посівів. Це пов'язано з видобуванням природних ресурсів, із ненормованим використанням земельних ресурсів, вирубуванням лісів. В Україні нараховується понад 1,1 млн га деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель, що підлягають консервації; 143,4 тис. га порушених земель, які потребують рекультивації, та 315,6 тис. га малопродуктивних угідь, що потребують поліпшення [13].

Наприклад, у Сумській області площа деградованих земель становить 222,5 тис. га. Відповідно до нормативно-правових актів у сфері землеустрою та кадастру затверджений Наказом Держкомзему України, Міністерства фінансів та Міністерства економіки України розмір оплати земельно-кадастрових робіт становить від 7 020 до 15 500 грн залежно від рівня складності робіт. Таким чином, нескладно розрахувати, що необхідна сума для рекультивації земель лише в Сумській області становить 2 447 500 000 грн.

2. Відповідно до статистичних даних та досліджень науковців за останні роки спостерігається стійка тенденція до зростання захворюваності та поширеності хвороб як серед населення України загалом, так і серед жителів

Сумської області зокрема. Серед факторів, що впливають на зростання хвороб органів дихання, крім медико-соціального, впливає й стан довкілля, зокрема рівень забруднення атмосферного повітря. Це призводить до різких хронічних захворювань (фарингіт, тонзиліт, бронхіальна астма тощо). Високі показники захворювань органів дихання, що перевищують загальнообласний показник, зафіксовані у Кролевецькому (22 048,97 на 100 тис. осіб), Білопільському (22 296,75), Краснопільському (24 846,23) і Тростянецькому (25 203,08) районах та м. Сумах (31 869,03 на 100 тис. осіб). Найнижчий рівень захворюваності мають Ямпільський (11 182,54 на 100 тис. осіб), Лебединський (13 099,91) та Липоводолинський (13 594,31) райони [14].

Основу структури захворюваності традиційно формують хвороби, пов'язані із соціально-економічними чинниками: станом довкілля, способом життя та побуту, розвитком системи охорони здоров'я (обсяг та якість медичних послуг); некерованими чинниками – кліматом, іншими природними умовами. Аналіз медико-демографічних показників засвідчує зменшення тривалості життя населення, народжуваності, природного приросту, підвищення смертності, зростання рівня інвалідності населення країни. Необхідно відзначити, що територіальна диференціація показників регіонального здоров'я та їх динаміка в Сумській області маловивчені. Як відзначають фахівці, в сучасній системі охорони здоров'я України особливо недостатньо розвиненою є профілактика захворювань, що зумовлює постійне збільшення кількості виявлених гострих і хронічних захворювань. Фахівці зазначають, що ця ситуація склалась у зв'язку з нестачею коштів [15].

Виявлені проблеми посідають перше місце серед загальних проблем українського суспільства, а це означає, що передусім необхідно орієнтуватися саме на їх вирішення.

Провідні науковці світу зазначають, що соціальний захист населення країни – це відображення економічних процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві, але якщо країна має природні ресурси, які є безумовним джерелом доходу територіальних громад, то природна рента повинна бути джерелом

додаткового доходу та соціальної захищеності населення. Тому одним з основних завдань соціально-орієнтованої політики держави є справедливий розподіл рентних доходів від видобування природних ресурсів між усіма членами суспільства як соціальна захищеність чи додатковий дохід.

Розроблений автором механізм оптимального розподілу рентного доходу від видобування природних ресурсів передбачає, що 14 % рентного доходу від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення необхідно перераховувати до бюджету місцевої громади регіону видобування (табл. 1).

Оптимальний розподіл рентного доходу від видобування природних ресурсів (постійні значення)

Таблиця 1

t	Рік	Активи (підприємство), млрд грн	Видатки на охорону здоров'я в загальному фонді місцевих бюджетів, млрд грн	Державний бюджет, податкові надходження, млрд грн	Частина рентного доходу, що залишається на підприємстві, %	Частина рентного доходу, що перераховується до місцевого бюджету, %	Частина рентного доходу, що перераховується до Державного бюджету, %
$a_1 = -0,748; a_2 = -0,002; a_3 = 0,109$					Рента (29 %)		
1	2018	36,402	44,023	502,574	30	14	56
2	2019	37,21	44,787	544,107	30	14	56
3	2020	38,167	45,666	593,232	30	14	56
4	2021	39,301	46,682	651,353	30	14	56
5	2022	40,646	47,858	720,131	30	14	56

Відповідно до виявлених витрат на рекультивацію земель після видобування природних ресурсів та на охорону здоров'я населення в регіонах видобування й екологізацію виробництва ми пропонуємо такий розподіл рентного доходу на рівні регіону (рис. 1). До частини фондів компенсування та відтворення будуть надходити фінансові ресурси у вигляді рентних доходів від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення (нафта, газ) для вкладення найближчим часом у розвиток інфраструктури регіонів видобування й на соціальні проекти. «Фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь»

необхідний для акумулювання коштів для хеджування ризиків, що можуть виникнути в майбутньому як на економічному, так і на соціоекологічному рівні.

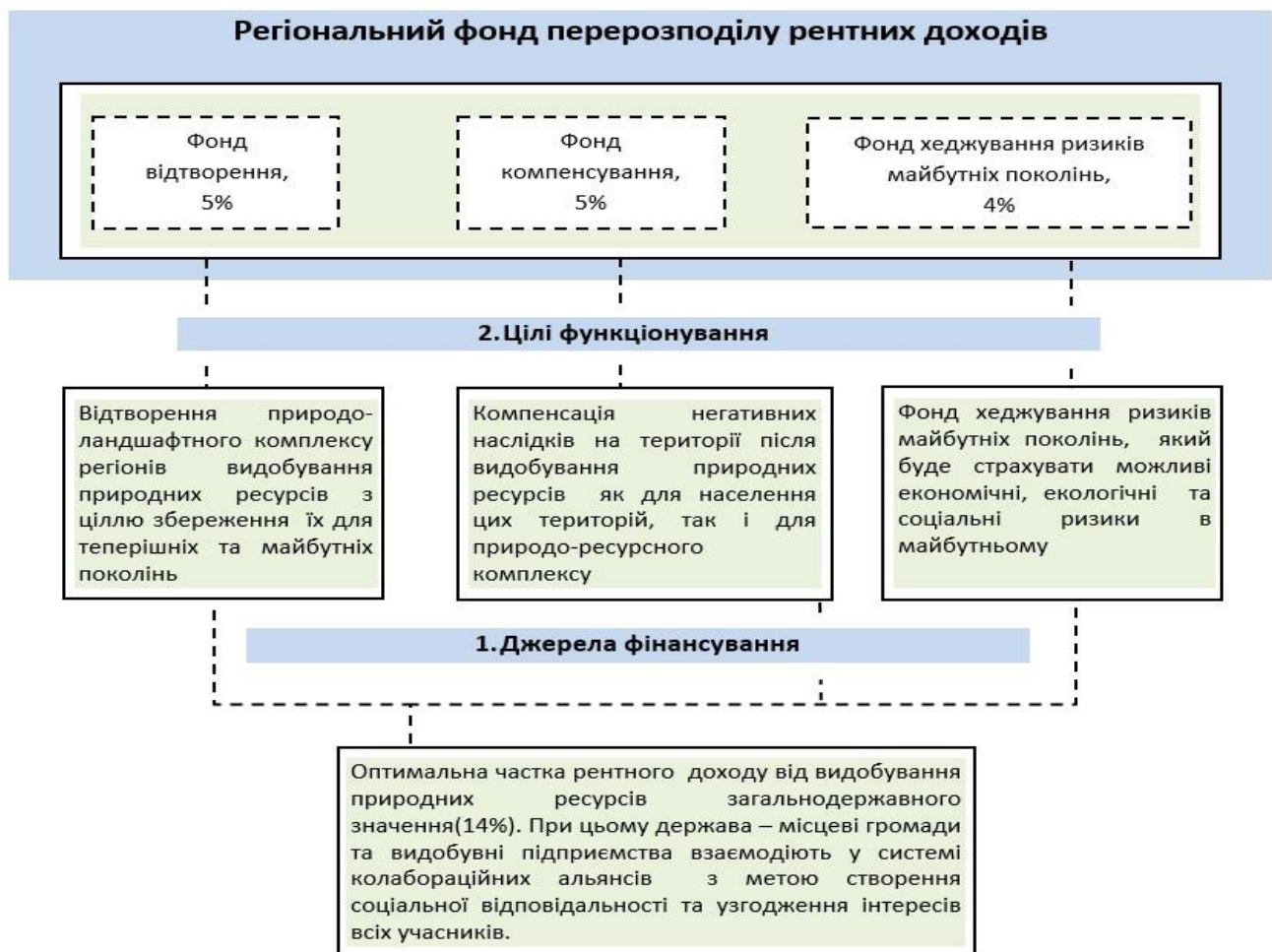

Рис. 1 Схема регіонального фонду перерозподілу рентного доходу

Усі ці трансформаційні процеси необхідно підтримувати відповідними рішеннями з боку державного регулювання соціально-економічної політики в регіонах України.

По-перше, державне управління, крім функцій регулювання та контролю, повинне виконувати функції стимулювання до екологізації всіх виробничих та споживчих процесів у країні. Також необхідно ввести функцію заощадження природних ресурсів для майбутніх поколінь щодо мотивування видобувних підприємств та місцевих громад через трансформацію рентних відносин. При цьому необхідно враховувати особливості видобувної галузі України і ступінь довіри та відкритості суспільства під час створення форм взаємодії держава – суспільство – бізнес.

По-друге, трансформація соціально-економічних відносин між державою – місцевою громадою – видобувним підприємством повинна додержуватися встановлених норм та принципів, зазначених у Світовій екологічній конституції землі (ЕКЗ), започаткованій у 1992 році за ініціативою академіка НАН України Юрія Тунця та колективу співавторів – зарубіжних і вітчизняних науковців. Це узагальнювальні єдині принципи та норми екологічного видобування, використання і споживання ресурсів землі для всіх країн світу.

Висновки

Аналіз процесів глобалізації чітко визначив тенденцію зміни традиційного розподілу в управлінських відносинах держави і бізнесу. Видобувний бізнес із підконтрольного з боку держави-об'єкта поступово перетворюється на суб'єкт, що починає впливати на міждержавні відносини, соціально-економічні процеси, міжнародну й регіональну політику і т. д., використовуючи для цих цілей свої переваги. Тому з огляду на дедалі зростаючі труднощі взаємовідносин суспільства, держави і бізнесу необхідно шукати підходи до побудови механізму їх взаємодії на основі створення системи конвергенції інтересів усіх її учасників, ресурсів із метою збереження їх для майбутніх поколінь.

Дослідження засвідчили, що трансформація соціально-економічних відносин української економіки потребує активної участі як держави, так і місцевих громад у формуванні відповідних заощаджень із метою підтримання та подальшого розвитку інвестиційного середовища країни. Це дозволить заощаджувати кошти в майбутньому в періоди економічних спадів для недопущення системних криз в економіці. Вивчення та критичне узагальнення світового досвіду формування й розвитку стабілізаційних фондів формує наукове підґрунтя для розроблення фінансового механізму реалізації стабілізаційної політики в Україні.

Створення «фонду перерозподілу рентних доходів» дозволить регіонам, де відбувається видобування природних ресурсів, отримувати певну частину від рентних доходів паливодобувних підприємств, яку вони зможуть спрямовувати на відтворення територій після видобування ресурсів, компенсувати негативні

наслідки для здоров'я та життя населення й акумулювати кошти для витрат у майбутньому. Цей окремий фонд буде поповнюватися за рахунок природно-ресурсної ренти від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення (нафта, газ, вугілля, руда та інші). Усі кошти повинні спрямовуватися лише за цільовим призначенням.

Розподіл частини природно-ресурсної ренти між позабюджетними фондами, такими як «фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь», «фонд відтворення природно-ландшафтних комплексів» та «фонд компенсації негативних наслідків на даній території нинішніх і майбутніх поколінь», допоможе, по-перше, акумулювати фінансові ресурси від природно-ресурсної ренти на рівні регіонів; по-друге, планувати стратегії регіонального розвитку, спираючись на конкретні відсотки рентного доходу від видобування природних ресурсів. При цьому до частини фондів компенсації та відтворення будуть надходити фінансові ресурси у вигляді рентних доходів від видобування природних ресурсів загальнодержавного значення (нафта, газ) для вкладення найближчим часом у розвиток інфраструктури регіонів видобування й на соціальні проекти. «Фонд хеджування ризиків майбутніх поколінь» необхідний для акумулювання коштів для хеджування ризиків, що можуть виникнути в майбутньому як на економічному, так і на соціо-екологічному рівні.

Сьогодні в умовах трансформації рентної політики та соціально-економічних відносин державне управління повинне формувати соціальні цінності суспільства через екологічне використання та споживання ресурсів і впроваджувати заощадливу політику щодо видобування природних ресурсів України. Тому акумулювання фінансових ресурсів від природно-ресурсної ренти природодобувних підприємств на рівні регіону сприятиме посиленню відповідальності місцевих громад щодо розвитку власних територій та підвищенню ефективності використання місцевих ресурсів.

Список використаних джерел

1. Галинська Ю. В. Основні принципи соціальної відповідальності при формуванні системи колабораційних альянсів у природодобувній галузі / Ю. В. Галинська //

- Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2017. – Вип. 4 (10).
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 13. – Ст. 91. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
 3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 12. – Ст. 76. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
 4. Citizen dividends and oil resource rents. A focus on alaska, norway and nigeria by alanna hartzok usbig discussion paper. – 2004, March. – No. 82.
 5. Галинська Ю. В. Формування бюджетів територіальних громад за рахунок розподілу природно-ресурсної ренти паливодобувних підприємств» / Ю. В. Галинська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – Ужгород, 2017. – Вип. 2 (50).
 6. Галинська Ю. В. Необхідність створення колабораційних стратегічних альянсів у природодобувній галузі України при впровадженні соціально-орієнтованої політики регіонів / Ю. В. Галинська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон : Вид-во «Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Вип. 23. – С. 70–74.
 7. Halynska Y. The analysis of the experience of distribution of rent income from extraction of natural resources in the countries of the world / Y. Halynska // International journal «The scientific Heritage». – Hungary, Budapest : The scientific heritage, 2016. – No. 6 (6). – P. 46–51.
 8. Frankel (2010) provides a survey of the “resource curse.” The few case studies of success stories include Larsen (2003) on Norway and Sarraf and Jiwanji (2001) on Botswana.
 9. The most dramatic characterization of this view was provided by Pérez Alfonso, Venezuela’s oil minister and co-founder of the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC). In 1975, he described petroleum as “the devil's excrement,” bringing waste, corruption, excessive consumption and debt. Studies on the political dimension include Collier and Venables (2009), Leite and Weidmann (1999), and Isham et al. (2005).
 10. Mehlum, Moene, and Torvik (2006) argue that the main reason for the diverging experiences of resource-rich countries lies in the quality of institutions.
 11. For the analytical underpinning of the argument see Corden and Neary (1982). Empirical studies include Gelb and Associates (1988), Spatafora and Warner (1995) and Arezki and Ismail (2010). Cherif (2013) argues that less-advanced countries are more vulnerable to Dutch disease.
 12. DDMs seek to reduce discretion in the use of natural resource revenues as a way to mitigate corruption and rentseeking. Proponents include Sala-i-Martin and Subramanian (2003), Gillies (2010) and Rodriguez, Morales and Monaldi (2012).
 13. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413.
 14. Знаменська М. А. Аналіз захворюваності та поширеності хвороб серед населення України / М. А. Знаменська, Г. О. Слабкий // Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. – 2015. – Т. V, № 3 (17).
 15. Гандзюк В. А. Динаміка захворюваності та поширеності хвороб системи кровообігу серед населення України на сучасному етапі: національний та регіональний аспекти

[Електронний ресурс] / В. А. Гандзюк. – Режим доступу :
file:///C:/Users/Yulia/Downloads/3376-12646-2-PB.PDF.

Галинська Ю. В., Байстрюченко Н. О. Розподіл частки природно-ресурсної ренти паливодобувних підприємств між позабюджетними фондами на рівні регіону // Бізнес-Навігатор. 2017. Вип. 4 (43). С.68-74.